

Swindregt Were

Heerjansdam

Hendrik-Ido-Ambacht

Zwiindrecht

UITGAVE VAN:
HISTORISCH GENOOTSCHAP HENDRIK-IDO-AMBACHT EN
HISTORISCHE VERENIGING ZWIJNDRECHT
Jaargang 36 nr. 2, november 2022

EMIGREREN *is vooruitzien...*

BEHEERS DE TAAL VAN UW
TOEKOMSTIG VADERLAND
VOLG NU REEDS ONZE CURSUS
IN DE ENGELSE TAAL
DEZE IS VOOR IEDEREEN
TOEGANKELIJK
DESKUNDIGE VOORLICHTING

A.E.C. ALGEMENE EMIGRATIE CENTRALE

Aanmelding en inlichtingen over Emigratie en Cursussen bij:
de pl. A.E.C. Commissie te HEERLEN,
p.a. Mevrouw T. de Zee-Geursen, Oos Hoos, Voorendaal.

Inhoud

Van de redactie	4
De jongen die niet wilde emigreren en onderdoek Wim Drost	5
Van landgang tot toeristisch evenement Kees Brinkman	10
De Tachtigjarige Oorlog in de Zwijndrechtse Waard Maurice de Jongh	13
Illustere passagier K. J. Slijkerman	28
De ontstaansgeschiedenis van de Ambachtse uiterwaarden Riny Benschop	29
Rijwielhandel Oosthoek Arie Verhoeven	36
Colofon	42

Voorkant binnenzijde:

Een poster van de overheid als onderdeel van de propaganda om Nederlanders naar Canada te laten emigreren.

Voorkant buitenzijde:

Halverwege de negentiende eeuw maakte C. F. Bendorp deze tekening van Kasteel Develstein. Het slot was twee decennia eerder gesloopt. Het is dan ook een weergave van hoe de tekenaar dacht dat het kasteel er in haar hoogtijdagen uit moet hebben gezien. Een rustieke buitenplaats met slotgracht en boerderij. In de zestiende eeuw werd een voorloper van het kasteel vernietigd in de beginjaren van de Tachtigjarige Oorlog. Collectie RAD.

Van de redactie

Eindelijk is die er weer: de nieuwe Swindregt Were! In dit blad worden artikelen over de geschiedenis van de Zwijndrechtse Waard gepubliceerd. Hadden we in de voorjaarseditie aandacht voor één onderwerp, namelijk de gezondheidszorg, voor dit periodiek is gekozen voor een aantal verschillende onderwerpen. We trappen de najaarseditie af met een bijzonder verhaal dat zich afspeelde in de Zwijndrechtse straten van net na de Tweede Wereldoorlog. De landelijke overheid stimuleerde de emigratie van Nederlanders naar Canada. Ook verschillende Zwijndrechtse families pakten hun biezen. Dat toch niet iedereen blij was om naar Canada te verhuizen blijkt uit het artikel van Wim Drost.

De twee artikelen die volgen, staan geheel in het teken van de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648). Het is dit jaar namelijk 450 jaar geleden dat de ‘ommekeer’ plaatsvond. Op 1 april 1572 trokken de Geuzen Den Briel binnen en binnen drie maanden had de opstand, die voor die tijd vooral een aanleggenheid van Willem van Oranje was geweest, zich verspreid over een groot deel van Holland. Kees Brinkman neemt ons in zijn artikel mee naar de beeldvorming in latere tijden rond de verovering van Den Briel. Maurice de Jongh gaat vervolgens in op gebeurtenissen in de Zwijndrechtse Waard in deze periode. Aansluitend volgt een artikel over het veer tussen Puttershoek en Grootte Lindt. Ook ten tijde van de Tachtigjarige Oorlog was dit een veel gebruikte route voor reizigers. En wat blijkt? Het was zelfs een vorstelijke route.

Het artikel van Riny Benschop beschrijft hoe de buitengebieden of uiterwaarden van Hendrik-Ido-Ambacht zich vanaf de veertiende eeuw ontwikkelden. Zij bepaalden voor een groot deel de loop van de rivieren en hadden door de eeuwen heen dus een grote invloed op de handel over de rivieren. Het spreekwoord ‘Hoe dichterbij Dorcht, hoe rotter het wordt’ zou dan ook best eens verband kunnen houden met die slikken, gorzen en platen. Het artikel is aangekleed met een aantal prachtige kaarten.

We eindigen deze editie met een artikel over de rijwielhandel Oosthoek van Arie Verhoeven. Hij neemt ons mee naar het jaar 1954 toen Bas Oosthoek begon met zijn zaak op de kruising van de Dorpstraat en de Reeweg. Hij had het vak geleerd van zijn vader, die eveneens een rijwielhandel in Zwijndrecht had. De winkel werd in 't Ambacht een begrip. In het artikel worden dan ook alle hoogtepunten van de rijwielhandel aangehaald.

Wij wensen u veel leesplezier!
De redactie

De jongen die niet wilde emigreren en onderdook

Wim Drost

Een Zwijndrechtse jongen haalde in oktober 1951 de regionale en landelijke pers met een unieke actie: hij dook onder om te ontkomen aan emigratie naar Canada! In die periode had het woord onderduiken nog een bijzondere betekenis en was sterk gerelateerd aan mensen die tijdens de Tweede Wereldoorlog zich verstopten om te ontkomen aan de Duitsers. Nederland lag in 1951 nog voor een deel in puin en de mensen waren somber over de toekomst. De pleegvader van de jongen was al eerder naar Canada vertrokken en zijn moeder en de rest van het gezin zouden later afreizen. Op de dag van vertrek was hij echter onvindbaar en er ontstond uiteraard paniek. Na een paar uur wachten was hij nog niet boven water en zijn moeder wist niets anders te doen dan meegaan met de boot naar Canada. Hoe liep dit af?

Wederopbouw

Na de recessie van de jaren dertig en de ellende van de Tweede Wereldoorlog leefde in ons land de angst dat er te weinig bouwland was om alle aankomende boeren een bedrijf te geven en bovendien dat de landbouw niet in staat was om alle monden te voeden. Nederland met bijna 10 miljoen inwoners raakte vol,

Een kijkje in de Tollenstraat halverwege de jaren vijftig met spelende kinderen op de voorgrond. Op de achtergrond de spoordijk. Foto via de Facebookpagina Oud-Zwijndrecht.

vond men. Er was een schrijnend tekort aan woningen en toen kwamen ook nog de Nederlanders erbij die terugkeerden uit voormalig Nederlands-Indië! De Nederlandse overheid probeerde burgers en vooral boeren te bewegen om hun heil buiten Nederland te zoeken, om te gaan emigreren.

De propagandamachine werd opgetuigd; in zalen en verenigingsgebouwen werden voorlichtingsavonden gehouden en enthousiaste verhalen verteld. Er waren emigratieconsulenten aanwezig die na afloop de geïnteresseerden hielpen bij het invullen van de ingewikkelde formulieren.

In elk dorp en in elke stad werden cursussen Engels voor emigranten gestart.

In de kranten en op de radio werd veel aandacht besteed aan de mogelijkheden voor emigratie. Al die propaganda had als effect dat in 1948 bleek dat ongeveer een derde (!) van de Nederlanders plannen maakten om naar Canada, Nieuw Zeeland, Australië

Voor de cursussen Engels werd ook passend lesmateriaal ontwikkeld.

Van landgang tot toeristisch evenement

Kees Brinkman

Binnen de gemeentegrenzen zijn historisch geïnteresseerden verenigd in een vereniging of stichting met doorgaans een beperkte doelstelling: de geschiedenis binnen de grenzen. Maar terreur, oorlogsdreiging, stormen, watervloeden en andere onheilen hebben geen boodschap aan gemeentegrenzen. Zo bleef de terreur van Spanjaarden en Watergeuzen niet beperkt tot lokale acties, maar trof Voorne en Putten, IJsselmonde en verder heel Zuid-Holland.

Soms zijn moderne morele maatstaven leidraad voor het opnieuw beoordelen van daden en personen uit het verleden en als het de actievoerders te pas komt, worden die daden en personen afgebrand. Het gaat gepaard met het beschadigen en verwijderen van beelden en straatnamen, dan wel het bepleiten ervan. Anderzijds worden historische gebeurtenissen misbruikt door ze uit te breiden tot lof en eer van volk en vaderland. Van dat laatste is de inname van Den Briel een voorbeeld en daarover gaat deze bijdrage.

1572-2022. Een beladen jubileum.

De ervaring leert dat historische gebeurtenissen in de loop der tijd vertekend worden. Als het in de nationale kraam te pas komt, worden ze opgeblazen of versimpeld. Het was goed of het was fout maar de werkelijkheid was veel complexer. In de loop der eeuwen is de landgang op Den Briel verheven tot symbool van de Hollandse vrijheid, bevochten op de Spanjaarden. 1572: de Watergeuzen nemen Den Briel in. Dit was het bekendste jaartal dat er op de toenmalige lagere school ingeheid werd. Het ging samen met het aanleren van vaderlandse liederen. Ook die werden er in mijn schooltijd ingestampt. In april 2022 was het 450 jaar geleden dat de Geuzen hun papenhaat de vrije loop lieten. Het zal ter plaatse weer leiden tot verkleedpartijen en folkloristische opvoering van de feiten zoals het publiek en de media ze graag wil zien. Leuke

dingen voor de mensen. Honderden ‘ramptoeristen’ en hun euro’s zijn dan van harte welkom. Goed voor de omzet van de middenstand en het horecawezen. Daar zal ons nationale humeur van opknappen.

1572: een wanhopige overval.

Het is dienstig de feiten weer te geven. De meedogenloze vervolging van andersdenkenden, ketteren, door het Spaanse bewind ingezet in de tweede helft van de zestiende eeuw, deed niet onder voor de diepe haat van de Geuzen tegen de katholieke religieuzen. Weliswaar was Willem van Oranje duidelijk: bij verschillende gelegenheden had hij uitgesproken en bevolen de roomse kerken intact te laten en de religieuzen geen overlast of letsel te bezorgen. De wrede aanvoerder Lumey en zijn handlanger kapitein Brand hadden er geen boodschap aan. Lumey had gezworen op Alva en het papendom de gruwelen te wreken die aan de adel waren begaan. De Geuzen leefden van kaapvaart en landgangen. De geroofde goederen verkochten zij in verschillende Engelse havens. Echter, onder Spaanse druk, kwam daar een einde aan. De uitgehongerde Geuzen werden in maart 1572 gedwongen de Engelse havens te verlaten. Het kwam niet tot een rooftocht, een landgang, ergens langs de Hollandse kust of op een van de Waddeneilanden. Door storm gedreven koersten ze naar Den Briel waar een andere aanvoerder, Blois van Treslong, bekend was. Geen vooropgezet plan dus maar een toevalstreffer. Men wist dat de Spaanse bezetting in Den Briel onder Bossu naar Utrecht was gedirigeerd om het bestuur te dwingen de Tiende penning in te voeren. De kwalijke reputatie van de Geuzen was in Den Briel bekend en leidde ertoe dat een groot deel van de inwoners was gevlucht. Er zouden er minder dan honderd zijn achtergebleven. Met weinig moeite kwamen de Geuzen het stadje binnen. Kerken, kloosters, huizen

Door de eeuwen heen is de inname van Den Briel door veel kunstenaars afgebeeld. De manier van afbeelden vertelt ons ook iets over hoe men zich de gebeurtenis in die tijd inbeeldde. Jan Luyken (1649-1712), een bekende vaderlandse dichter, schilder en etser, zag de inval van de Geuzen duidelijk als een heroïsche daad. Op de ets uit 1861 proberen de Geuzen met man en macht de hevig brandende poort te ontzetten zodat zij de stad kunnen innemen in naam van Oranje. In werkelijkheid ging het er minder romantisch aan toe.

werden geplunderd, in brand gestoken, vrouwen onteerd, kostbaarheden en alles wat ze gebruiken konden geroofd.

Een van de kapiteins, Marinus Brand, werd naar Gorcum gestuurd om die stad voor de prins te verklaren. Hij deed meer, nam negentien religieuzen gevangen, voerde die naar Den Briel waar ze na marteling werden opgehangen in de turfschuur van het verwoeste klooster Ruggie. Die schanddaad is niet vergeten en maakte van Den Briel een bedevaartsoord. Bossu kreeg bevel terug te keren naar Den Briel om het stadje te heroveren. Echter, inundatie van de omgeving en het verbranden van een deel van zijn schepen dwong de Spanjaarden richting Dordrecht te gaan. Daar werden ze niet binnengelaten. Wel stelde het stadsbestuur voedsel en schepen ter beschikking om hen naar Rotterdam te brengen. Ziezo, opgeruimd staat netjes. In Rotterdam vermoordden zij meer dan 400 burgers, roofden en plunderden. Tot zover de samenvatting van de gebeurtenissen.

1792: van overval naar vrijheidssymbool.

De periode 1781-1787 staat bekend als de patriottentijd. De republiek was in de 18e eeuw in verval geraakt. Het leidde tot onvrede en roep om democratie. Er ontstonden twee partijen: patriotten en prinsgezinden. Stadhouder Willem V en zijn vrouw Wilhelmina van Pruisen vonden Den Haag niet meer veilig en vertrokken naar Nijmegen. Op den duur beviel dat Wilhelmina niet en in 1787 keerde zij terug naar Den Haag, maar werd bij Goejanverwellesluis tegengehouden door een vrijkorps van de patriotten. Een Pruisisch leger kwam haar te hulp en dat betekende het einde van de patriottentijd en een opleving van royalistische sentimenten. Kort daarna, in 1792, voerde de hervormde kerk van Den Briel een spreuk in: Libertatis Primitiae: Eersteling der vrijheid. Deze werd later overgenomen door de burgerlijke overheid. Bij besluit van de Hoge Raad van Adel van 24 juli 1818 officieel vastgesteld en in 1980 overgenomen door de nieuwe gemeente Brielle.

Het stadwapen van Brielle met daarin de tekst 'Libertatis Primitae', of te wel 'Eerstelingen der vrijheid', waarbij duidelijk verwezen wordt naar de inname van Den Briel door de Watergeuzen in 1572.

1872: Herdenking na 300 jaar.

In maart van dat jaar kwam het tot oprichting van de Rotterdamsche Watergeuzen Vereniging 'Pro Patria'. Ze kwam voort uit Rotterdamse notabelen met verwantschap aan de scheepvaart en haven-activiteiten. Artikel 1 van de statuten luidt: *Het doel der vereeniging is, een onderling vriendschappelijk samenzijn, naar aanleiding van het 300-jarig bestaan van Neerlands' vrijheid, herdacht op 1 april 1872 en het herhalen van dit samenzijn telkens op 1 april, het aankweken van trouw aan Vaderland en Koningin, nuttige onderhouding der verheerlijking der daden onzer dappere voorouders, alsmede aankweking van vaderlandsliefde op hervormde grondslag.*

Je werd niet zomaar lid! Artikel 3 van de Statuten schreef voor dat personen die toe willen treden, zullen van Hervormden Godsdienst moeten zijn en van onbesproken gedrag. Aanvullend bepaalde art. 18 van het Huishoudelijk reglement dat de kandidaat een formule moest uitspreken: *Bij deze verbind ik mij plechtig en trouw, als lid dezer vereeniging om alle plichten, als onverbasterd nazaat van onze roemrijke voorouders, getrouw na te komen de vereeniging te steunen en te helpen bevorderen, zoveel in zijn vermogen ligt. Hierop verpand ik mijn woord van eer.*

Naar het toenmalig gebruik was een vaandel onontbeerlijk en dat werd dan ook ontworpen en

Het vaandel van de Watergeuzen vereniging Pro Patria.

gemaakt. Wie denkt dat de vereniging schijndood is, vergist zich. In 2022 bestaat ze 150 jaar en de ruim 80 onverbasterde nazaten zijn van plan dat feestelijk te herdenken.

2022: verbinden in vrijheid voor iedereen.

We leven, november 2021, in een coronapandemie en de herdenking van Den Briel na 450 jaar zal hopelijk doorgaan in april 2022. Het thema is 'verbinden in vrijheid voor iedereen'. Een slogan waar men niet tegen kan zijn en die wereldwijd kan worden toegepast. Het staat wel ver van de aanleiding: de rooftocht in 1572. De gebeurtenissen zullen met het nodige spektakel weer door Briellenaren worden nagespeeld. Nee, niet alle gebeurtenissen. Het uitbeelden van martelingen en ophanging van religieuzen zal niet op het programma staan. Brielle als uithangbord van vrijheid, een mooi public-relations instrument. Het staat wel ver van de landgang van 1572 om in 2022 een wereldwijde slogan te promoten. Een knoop is gebruikt om een jas aan vast te naaien.

De Tachtigjarige Oorlog in de Zwijndrechtse Waard

Maurice de Jongh

De Tachtigjarige Oorlog is van enorm belang geweest voor Nederland zoals wij dat nu kennen. In geografisch opzicht kwamen in die periode de landsgrenzen min of meer vast te liggen. Er ontstond een nieuwe staat, die zich losmaakte van het Spaanse juk, met een eigen staatsvorm. Het calvinisme werd de godsdienst, terwijl er ook enige tolerantie voor andere geloven was. Op die manier werden precies de juiste omstandigheden gecreëerd voor een periode van economische voorspoed. Er werd gehandeld op en rond zo goed als alle wereldzeeën, terwijl de vijanden en concurrenten met harde hand werden weggevoerd. De producten, zowel massagoederen als graan en hout als luxe goederen en specerijen, vonden gretig aftrek in de Hollandse steden. Er kwam een bloeiende cultuur. De vele schilders uit de Hollandse Renaissance worden nog altijd geroemd en als helden vereerd. Toch is er de laatste jaren terecht meer aandacht verschenen voor de keerzijde van de medaille. Ook de Nederlanders lieten zich in de verre landen niet onbetuigd. Zij deden actief mee onder meer aan de slavenhandel. Voor de 'helden' van de Tachtigjarige Oorlog is dit niet anders. Willem van Oranje, Alva en Filips de Tweede: voor de één helden en vijanden voor de ander. Hoe dan ook, zij blijven onlosmakelijk verbonden met ons verleden. Dit geldt eveneens voor de vele gebeurtenissen. Denk maar aan de Spaanse belegeringen van Haarlem, Alkmaar en Leiden en de overname van Den Briel op 1 april 1572 door de Geuzen. Zij worden nog altijd in die steden gevierd of herdacht. Hoe anders is dit in de Zwijndrechtse Waard. Hoewel ook in deze contreien genoeg gebeurd is, lijken veel van deze gebeurtenissen vergeten. Tijd voor een overzicht.¹

De aanloop

Gedurende de jaren zestig van de zestiende eeuw

was er in de Nederlanden veel onrust. Sinds het einde van de vijftiende eeuw waren de voormalige vorstendommen onderdeel van het Habsburgse Rijk. Onder de heerschappij van Karel V (1500-1558), maar meer nog zijn zoon Filips II (1527-1598) vonden allerlei hervorming plaats ten koste van verschillende groepen in de samenleving. Voor de adel, één van die benadeelde groepen, was de maat vol. Op 5 april 1566 boden 200 edelen het 'Smeek-schrift der edelen' aan Landvoogdes Margaretha van Parma (1522-1586) te Brussel aan. Hierin smeekten zij om verzachtende omstandigheden. Na enige aarzeling ging Margaretha akkoord en in de daarop volgende maanden nam het aantal vervolgingen af. De calvinisten zagen nu echter hun kans schoon. In het openbaar hielden predikanten voor grote menigten hagepreken, waarin zij opriepen tot het bestormen van de katholieke kerken en hen te ontdoen van alle onkerkelijke elementen als beelden, relieken en ander prachtsvertoon. Vanuit Vlaanderen ontstond zo de Beeldenstorm. Ook in Holland werden kerken van de beelden ontdaan. Echter, dit gebeurde minder spontaan. Zij waren vaak georganiseerd door de elite, die in de steden en het omliggende land de touwtjes strak in handen had.² Het is goed mogelijk dat juist daarom in de Zwijndrechtse Waard geen kerken werden geplunderd. Voor koning Filips II was inmiddels de maat vol. Hij stuurde zijn succesvolle generaal de hertog van Alva (1507-1582) met tienduizend soldaten naar de Nederlanden om de schuldigen te straffen en de op stapel staande opstand te onderdrukken. Alva was genadeloos. Veel edelen werden opgepakt op verdenking van hoogverraad. Tegelijkertijd werden de vervolgingen van ketters opnieuw ingevoerd met de oprichting van de Raad van Beroerten, beter bekend als de Bloedraad. Op die manier kwam de bevolking totaal in de greep van de 'ijzeren hertog'. Het startsein voor de

Een kaart van de Zwijndrechtse Waard, gemaakt ongeveer veertig jaar voor het begin van de Tachtigjarige Oorlog, met daarop ingetekend de veronderstelde route van de verschillende strijdende partijen in het gebied. Toen Dirk Wor vanuit de Hoekse Waard (waar de Geuzen enkele dagen eerder waren gesignaleerd) vertrok, moet hij langs de Devel naar Eemstein zijn opgerukt (blauwe lijn). Enkele Spanjaarden, die mogelijk op Develstein gelegerd waren, moeten daarop het hazenpad gekozen hebben maar niet voordat zij het kasteel vernietigd hadden (groene lijn). De Geuzen vluchtten na hun daad waarschijnlijk naar Dordrecht. De gelegerde soldaten in de haven van Heerjansdam zullen, na het horen van het nieuws over Eemstein, zich richting Rijsoord hebben

teruggetrokken. Hierbij kunnen zij ook de korenmolen en het Huis van Heerjansdam hebben toegetakeld. Vanaf de andere kant trokken de Spanjaarden inmiddels ook op. Vanaf de Oostendam, waar waarschijnlijk soldaten waren afgezet, werd de lokale bevolking zowel vanaf het water als vanaf het land bestookt. Onder meer werd Huis Boucquet daarbij vernield. Toen de Dordtse schepen (oranje lijn) het vuur openden op de Spaanse schepen, moesten laatstgenoemden zich uiteindelijk terugtrekken naar Rotterdam. Ook de soldaten trokken zich al plunderend terug, waarbij ook de brug te Rijsoord werd vernietigd. Kaart uit de collectie Hingman, Nationaal Archief.

Illustere passagier

K. J. Slijkerman

In 2014 is dit artikel in het maandblad van Ons Voorgeslacht geplaatst. Voor ons is het een interessant artikel omdat het over het veer bij Zwijndrecht gaat. De schrijver en de redactie van Ons Voorgeslacht hebben toestemming gegeven het in onze Swindregt Were te plaatsen.

Het eiland IJsselmonde vormde sinds de late middeleeuwen met zijn diverse overzetveren een belangrijke verkeersschakel in Holland. Inlanders van het eiland IJsselmonde moeten mettertijd dan ook een onafzienbare stroom van vogels van diverse pluimage langs hebben zien trekken. Zo kreeg Jacob Bartholomeusz,¹ schout op Zwijndrecht, volgens de Dordtse thesauriersrekening van 1591,² 3 ponden en 18 schellingen van 40 groten betaald ‘over tgunst bij mijnen heeren is toegeleijt voor de wagenvracht van vijf wagens’, die op 26 april 1591 op last van de regeerders van Dordrecht zijn gereden van Zwijndrecht op ‘t Houcksche veer’ om Zijne Excellentie graaf Maurits van daar te vervoeren naar Zwijndrecht, alsmede van de ‘wagenvracht’ van een wagen, die op dezelfde dag is gereden naar IJsselmonde, waarmee zijn vervoerd een trompetter en vier andere personen van ‘thoffgesin’³ van graaf

Prins Maurits: Men vermoedt dat ‘de illustere passagier’, die in 1591 met de veerboot van Puttershoek naar Groote Lindt reisde, Maurits van Oranje (1567-1625) was. Bron afbeelding: wikipedia

Maurits’. Uit deze akte lijkt men op te maken dat de vijf wagens door schout Jacob vanuit zijn woonplaats Zwijndrecht naar de aanmeerplaats van de veerschuit van Puttershoek op Groote Lindt waren gebracht, waar de graaf zich ophield. Jacob was behalve boer en functionaris ook wagenaar en verdiende wellicht ook als herbergier zijn brood. Dezelfde dag zorgde schout Jacob ervoor dat een wagen met de vijf passagiers naar het dorp IJsselmonde werd gereden en de graaf vanuit het Houckse Veer naar Zwijndrecht, alwaar hij dan op de veerschuit vanaf het Zwijndrechtse Veer de oversteek zal hebben gemaakt naar Dordrecht. Deze illustere passagier is te identificeren als Maurits, graaf van Nassau (1567-1625), de toenmalige stadhouder en kapitein-generaal van Holland en Zeeland en later prins van Oranje, zoon en opvolger van onze ‘Vader des Vaderlands’.

Noten

1. Jacob Bartholomeusz. (1548/1552-1614) zal t.z.t. uitgebreid worden behandeld in een artikel over zijn vrouw’s familie Ronaer.
2. Stadsarchief Dordrecht 3, inv. nr. 2613, fol. 73. Met dank aan drs. A.B. den Haan te Dordrecht voor het regest van deze akte.
3. In 1591 was graaf Maurits ongehuwd en had voor zover bekend nog geen kinderen. Later had deze ongehuwd gebleven man uitsluitend bastaardkinderen. Met ‘hoffgesin’ zal hier dan ook zijn bedoeld de kring van zijn persoonlijke dienaren of hofhouding.

Het veer van Puttershoek was (en is) eeuwenlang een begrip. Het was aanleiding voor Lieve van Ollefen in zijn stads- en dorpsbeschrijving uit 1793 om hier een hele passage aan te besteden. Niet alleen meerde de veerboot uit Groote Lindt aan in Puttershoek, ook waren er veerboten vanuit Dordrecht en Rotterdam en kon men zelfs naar Antwerpen reizen. Catharina Brouwer maakte bij de tekst het bijbehorende prentje, waarop de veerverbinding duidelijk naar voren kwam. Collectie Kees van der Leer

De ontstaansgeschiedenis van de Ambachtse uiterwaarden

Riny Benschop

Mathijs Janszoon Been maakte in 1615 een kaart van de rivier tussen Papendrecht en Krimpen. Ter hoogte van Ambacht en Zwijndrecht bevonden zich te midden van zand- en kleiplaten vele zalmsteken die de doorvaart bemoeilijkten, zoals dit detail van de kaart laat zien. Zalmsteken waren schuttingen van gevlochten wilgentakken waarbij fuiken waren geplaatst. Bij Papendrecht, rechtsboven, werd de doorvaart daardoor zelfs volledig versperd. Bron afbeelding: Nationaal Archief, archiefnummer 4.VTH, inventarisnummer 820.

Deze fraaie kaart geeft een gedetailleerd beeld van de rivier ter hoogte van Ambacht en Zwijndrecht in het jaar 1615. Wat direct opvalt zijn de talrijke hinderissen. Om te beginnen hebben vissers de halve rivier geblokkeerd met hun zalmsteken. Dat waren schuttingen van gevlochten wilgentakken die in de rivierbodem waren verankerd. De zalmen zwommen tijdens de trek stroomopwaarts, zochten eenmaal aangekomen bij de schuttingen naar een uitweg en raakten vervolgens verstrikt in de geplaatste fuiken.

Net als de zalmen waren de passerende schippers op weg naar een bestemming. Ze wilden verder maar dat viel niet mee. Er was een vaarroute maar die dwong ze tot een slalom langs de zand- en kleiplaten. Daarbij kwamen ze in vaargeulen terecht die bij laag water verraderlijk ondiep waren. Voor je het wist, zat je vast met je schip. Van de verzuchtingen en verwensingingen die toen

klonken is er één waarvan de echo in de 21e eeuw nog altijd te horen is: Hoe dichterbij Dordt, hoe rotter het wordt.

Op de voorgrond – buiten het gewoel op de rivier – liggen de uiterwaarden er rustig bij. Van een smalle strook in het midden bij de steenplaats verbreden ze zich zowel richting Oostendam als richting Zwijndrechtse veer. Ze zijn op deze kaart bijna drie eeuwen oud. Wat valt er van te zeggen?

De Twaalf Roeden

Nadat de bedijking van de Zwijndrechtse Waard was voltooid, werd in 1337 het binnendijkse polderland nog eens in zijn geheel nagemeten waarna de gezamenlijke ambachtsheren na veel heen en weer gepraat nieuwe afspraken maakten over de verdeling van hun territorium. De grenzen lagen nu vast. Iedereen wist waar hij aan toe was.

Een blik in de werkplaats.

Bedrijfsbeëindiging

Bas Oosthoek stopte in 2008 met het helpen van de klanten aan de benzinepomp, zijn vrouw drie jaar later. Toen moesten Wim en zwager Simon Bravenboer vanuit de werkplaats de pomp in de gaten houden. Gelukkig sprong Thea, de vrouw van Wim, veel bij. Ontelbare keren zal ze de Dorpsstraat zijn overgestoken (Wim en Thea woonden tegenover de zaak) om weer een klant te helpen. Ze was ook dikwijls in of bij de werkplaats te vinden om een reparatie af te rekenen of een klant aan een

fietsband, een lampje of iets dergelijks te helpen, zodat 'de mannen' aan het werk konden blijven.

Per 1 oktober 2017 werd gestopt met de benzineverkoop. Dat was al een hele verandering, zowel voor het bedrijf als voor de vele klanten. Het bleek de voorbode voor de algehele bedrijfsbeëindiging. Precies vier jaar later sloot Wim Oosthoek ook definitief de poort naar zijn werkplaats en ging de winkel deur voorgoed dicht. Daarmee kwam er aan 67 jaar rijwielhandel Oosthoek een eind.

De winkel van Oosthoek

Colofon

'Swindregt were', een naam die naast 'Swijndregt were' al eeuwen geleden gebruikt werd voor de Zwijndrechtse waard, is het blad van het *Historisch Genootschap Hendrik-Ido-Ambacht* en de *Historische Vereniging Zwijndrecht*.

Het periodiek verschijnt twee maal per jaar en wordt gratis aan de leden toegezonden.

Redactie Hendrik-Ido-Ambacht:

drs. W. Schneider

Redactieadres:

Ary Schefferlaan 14,

3343 DN Hendrik-Ido-Ambacht

E-mailadres: willemschneider1@gmail.com

Secretariaat Historisch Genootschap

Hendrik-Ido-Ambacht:

T. den Draak, Het Jaagpad 5,

3342 DB Hendrik-Ido-Ambacht

E-mailadres: timdendraak@hotmail.com

telefoon: 06-31 94 34 35

Vestigingsadres: 'Den Brommert',

Dorpsstraat 84, 3342 BD Hendrik-Ido-Ambacht

Vormgeving: H. Reijerse / **Correctiewerk:** I. Mensink

Productie: Tinto Media, Hendrik-Ido-Ambacht

De verkoopprijs voor losse nummers: € 5,00

De redactie is niet verantwoordelijk voor de inhoud van de onder auteursnaam geplaatste artikelen.

© Redactie blad en de auteur. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopieën, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie en auteur. Na toestemming moet de bron vermeld worden.

ISSN: 22150439

Rechts: Een kaart uit de historische atlas van een deel van IJsselmonde, de Zwijndrechtse Waard en de Alblasserwaard in de periode 1820-1830. Opvallend is de smalle bedding van de Noord die ter hoogte van Hendrik-Ido-Ambacht overgaat in de Pelsert en de Rietbaan. Zowel tussen de rivieren als aan weerszijden van de rivieren bevinden zich grote buitendijkse gebieden, ook wel de uiterwaarden genoemd.

Achterkant boven: Toen oosthoek nog Shell benzine verkocht.

Achterkant beneden: Gezicht op de Dorpsstraat ter hoogte van het bedrijf van Oosthoek.

Redactie Zwijndrecht:

M.M. de Jongh MA, drs. C.L. van der Leer.

Redactieadres:

Kievitstraat 19, 3334 TG, Zwijndrecht,

E-mailadres: SW-redactie@swaen.org

Historische Vereniging Zwijndrecht:

Vestigingsadres: 'Oudheidkamer De Vergulde Swaen',

Rotterdamseweg 5355, 3332 AC Zwijndrecht,

telefoon: 078-612 56 81

E-mailadres: info@swaen.org

